
Секція III.
Кримінальне право, кримінологія
та кримінально-виконавче право: доктрина,
законодавство та правозастосування
в процесі євроінтеграції

В.С. Барбулат,
студ. II курсу, спеціальність “Право”,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права, кримінального процесу та криміналістики Т.В. Родіонова

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОКАРАНЬ,
НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ

Головною приналежністю демократизації українського суспільства є поліпшення підходів до проблем призначення, виконання і відбуття покарань та інших заходів кримінально характеру, які не пов'язані з позбавленням волі.

Наукові публікації свідчать, що правові підстави кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, виникли ще в Київській Русі. Період історії розвитку таких покарань характеризувався тим, що держава не займалася на законодавчому рівні розробленням нормативної бази стосовно покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, вважаючи це питання другорядним, що не сказати про нинішній час [1, с. 27].

Дослідження історії виникнення та розвитку покарання показало, що еволюція покарання залежала саме від суспільства, його генези, ідеології, культури, моральності і виборі засобів боротьби зі злочинністю. Тому кримінальний закон і покарання повинні відповідати тим умовам життя суспільства, стану економіки та фінансів держави, етичним і правовим поглядам, які відображають суспільні відносини та устрій держави [2, с. 259].

Згідно ч. 1 ст. 50 Кримінального кодексу України, покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду

до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого [3].

Стосовно поняття покарання висловлювалось багато точок зору. Наприклад, М.Д. Шаргородський писав, що це є захід державного примусу, що застосовується тільки судовою владою до осіб, які вчинили злочин. Покарання виражає негативну оцінку злочинця і його діяння державою, полягає в позбавленні злочинця належних йому благ. Покарання має на меті попередження вчинення нових злочинів з боку осіб, які їх вчинили, та інших нестійких членів суспільства [4].

Основними покараннями, які не пов'язані з позбавленням волі, згідно до ч. 1 ст. 52 Кримінального кодексу України є штраф, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців. До додаткових покарань, що не пов'язані з позбавленням волі відноситься позбавлення військового, спеціального звання, рангу або чину [3].

Кримінально-виконавчий кодекс України дає нам чітке розуміння саме про певний порядок дій та виконання таких покарань. Наприклад, ст. 26 закріплює обов'язки та зазначає строки, за які засуджений повинен сплатити штраф, ст. 29 закріплює позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, ст. 36 дає змогу виявити послідовність дій у виконанні покарання у виді громадських робіт тощо [5].

Наприклад, стосовно виправних робіт, то це вид покарання, який застосовується до особи, яка вчинила злочинну дію або бездіяльність, та полягає в залученні засудженого до праці за місцем роботи, з якої він не має права звільнитись за власним бажанням без дозволу органу, якій контролює цей процес.

Розглядаючи такий вид покарання як громадські роботи в першу чергу необхідно визначити порядок його виконання. Для цього необхідно звернутись до статті 36 Кримінально-виконавчого кодексу України, де зазначено, що покарання у виді громадських робіт відбувається за місцем проживання засудженого [5]. Громадські роботи полягають у виконанні засудженим у вільний від основної роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування.

Серед органів виконання покарань існує уповноважений орган з питань пробації, на якого покладено розпорядчу, контрольну, організаційну функції, що розповсюджуються на осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

Як свідчить статистика станом на 2018 рік, по Одеській області всього засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, осіб, до яких був застосований штраф, всього становило 5465, з них неповнолітніх – 376 громадян. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю було застосовано приблизно до 307 осіб. Громадські роботи були застосовані до 964 порушників, а виправні роботи до 34 осіб [6].

Визначення та встановлення суспільно небезпечних діянь, а також передбачення покарання за них залежать від того, в межах якого економічного, політичного, культурного, морального становища існує народ.

Самі покарання та їх види відображають існуючі в суспільстві погляди на засоби боротьби зі злочинністю. Тому система покарань формується в законі відповідно до поглядів на боротьбу зі злочинами і відображає результати розвитку суспільства та відповідає певним етапам його розвитку.

Можна зробити висновок, що види покарань, які не пов'язані з ізоляцією від суспільства, є гарантом правопорядку в соціумі, де люди, знаючи закон та свої права, враховують всі можливі наслідки дії чи бездіяльності і таким чином забезпечують мир та лад в нашій державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богатирьов І.Г. Теорія та практика виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі: монографія. Київ, 2005. 312 с.
2. Хрестоматія з історії пенітенціарної системи України. Київ, 1999. Т. 2. Ч. 1. 456 с.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року / *Верховна Рада України*. 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n223> (дата звернення: 16.03.2019).
4. Ющик О.І. Зміст покарання : підручник. Ужгород : університетська книга, 2014. 216 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/8015/.pdf> (дата звернення: 16.03.2019).
5. Кримінально-виконавчий кодекс України від 1 січня 2004 року / *Відомості Верховної Ради України*. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 16.03.2019).
6. Статистика системи покарань в Україні. URL: <http://ukrprison.org.ua/statistics> (дата звернення: 16.03.2019).